

שלישה שאכלו פרק שביעי ברכות

מח.

עין משפט גזר מצוה

לאסווי קטן פורח. שאין מדקדקין צו אס צל כלל שנים או לאו. ומה
 הן שנים י"ג שנים ויום אחד: **עוללה.** גג (א) **מקניה.** מקן שלו מקטנותו:
בולין. דלעת. ואית דגרסי מקטפיה וקטף הוא שרף האילן כלומר
 משעה שהוא חונט ויוצא מתוך השרף ניכר אס יהיה טוב: **ואיסו פצר.**

רבי זירא שהיה קובל (א) ומתחרט על
 שלא שאל על השעה סבר דילמא
 רוצא דמנכר ספיר צעינן ליה לכול דגן
 ואי צעי מנייה שעה לא היה ממיר:
ינאי מלכא. ממלכי צית משמונאי היה
 והרג חכמי ישראל שצלו לפסלו מן
 ההכונה במסכת קידושין (דף טו.א):
סלסלה ותרוממך. ספייה דקרא
 תכדקד כי תמצנקה: **היכי צנדין.**
 ולא נהניתי אומר נצרך שאכל ינאי
 וחציריו משלו צתמיה: **שמעון בן שטח**
דעצה. שצירק להוליאס יתי חוצתם
 שצילי כוס אחד שמה: **לגרמיה ריה**
דעצה. אין אדם מודה לו: **עד שיאכל**
כזית דגן. ומכי אכל כזית דגן מיהא
 מפיק אף על גב דכזית דגן שיעורא
 דרצנן הוא כדלמך צפרק מי שמתו
 (גמ' דף טז.ב): מיעור כיון דמחייב מדרבנן
 מחייב בדבר קרינן ציה ומוציא צרים
 יתי חוצתן. וא"ת צקטן שהגיע לחינוך
 הא לא אמר הכי *הוא אפי' מדרבנן
 לא מחייב דעליה דלצוה הוא
 דרמי לתוכיה. ובעל ה"ג פסק דוקא
 דאכלו אינהו כזית או כזינה דכוותיה
 אכלו אכלו ושצעו לא מפיק ואי
 אפשר להעמידה דהא ינאי וחציריו
 אכלו ושצעו ואפקיניהו שמעון בן
 שטח ואע"ג דלגרמיה הוא דעצה
 טעמא משום דלא אכל כזית דגן
 הא אכל כזית דגן הכי נמי:
 וצצת

תורה אור השלם

1. סלקלה ותרוממך
 הכפדך בי תחבבך
 משלי ד ח

הגהות הב"ח
 (א) גמ' לא שנה שעה (דמא)
 מירמ וצ"ר רש"י גוסס ורי:
 (ב) שם כזית דגן וכתבתי
 רש"י אומר עלה דהיס:
 (ג) רש"י דיה עוללה גג
 הסי' וזלתי מ"ה בוצין
 דלעת מקיה וכו' מקטנותו
 ואית דגרסי: (ד) ד"ה וזלתי
 וכו' שהיה קובל צ"ב נהא
 שהיה גוסס בגמלא שעה
 ורי לא יקניענא לי איהו
 מילי על שאל שאל אמו
 וזלתי להוציא צב"ר פ' א"ב:
 (ה) תוס' ד"ה וזלתי וכו'
 כלומר קטן פורח דמחייב:
 (ו) גמ' א"ר אמר ר' יודי במה
 זמנן אכלת:

תחבקה אמר לה קא חזית דלא מקבל מרות יהבו ליה כמא לברוכי אמר
 היכי אברוך ברוך שאכל ינאי וחציריו משלו שתייה לההוא כמא יהבו ליה
כמא אחרינא וברוך א"ר אבא בריה דרבי חייה בר אבא (א"ר יוחנן) שמעון
בן שטח (א) דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר ר' חייה בר אבא אר"י לעולם
אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן (ב) מיתבי רשב"ג אומר
עלה הרסים עמהם האפילו לא טבל עמהם אלא ביציר ולא אכל עמהם אלא
גרוגרת אחת מצמרף אצמרופי מצמרף אבל להוציא את הרבים ידי חובתן עד
שיאכל כזית דגן אימור נמי אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא אפי' לא
טבל

דמונה טעות הוא דכי היכי דלמך אטו ארון גצרה הוא ה"ג אטו חומש גצרה הוא ועוד הא דקאמר קטן מנטרף היינו אפי' צלל חומש
 ועוד דלא חזינן צשום דוכתא דמהני אלא בעודא דעצור השנה כשעלין בעציה צפרקי דרבי אליעזר (פ"ח) דקאמר צשלה מעצבין את
 השנה ר' אליעזר אומר צשעה ואס נממעטו מציאין ספר תורה ועושין עגולה וכו' ואין מוציא שם שיהא הקטן אוחז הס"ת והסם נמי
 לא קאמר אלא ספר תורה העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ומיהו קאמר צירושלמי א"ר יוסא (א) זמנין אכלית עם ר' חלפתא אצבא ועם ר'
 חנינא צר סרסי חצירי ולא זמנינן עלואי עד שהצאתי שמי שערות ומסס משמע דלהנטרף לזמן לא עבדין עובדא עד שיצא שמי שערות
 הא לתפלה עבדי ומתוך צירושלמי זה פ"ר ר"י דאין עושין קטן סניף לעשרה לא לתפלה ולא לצרכת המזון וגם היה אומר ר"י שגם רבינו תם
 עצמו לא היה נוהג לעשות כן לעשות קטן סניף לעשרה ולא עשה מעשה והלכך אפי' חומש צידו לא מהני כדפרישנו כיון דלא אהני קטן
 לצדו גם חומש צידו לא אהני ומיהו (א) קטן פורח ויודע למי מצרכין משמע שצרכין עליו גם צשלה צבריימא וליכא מאן דפליג וזה לשון
 רבינו שפוסק מסקנא דמלתא אין עושין קטן סניף לעשרה לזמן ולתפלה ולשלה עד שיצא שמי שערות כעובדא דר' יוסי צרבי חלפתא
 צירושלמי והא דאמרין צירושלמי קטן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרס התם קטן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר
 דוקא התם כדאיתא במגילה (פ"ג דף ג.ב) דקטן עולה למנין שצעה דקאמר הכל עולין למנין שצעה אפי' קטן אפי' אשה אי לא היה משום
 צבור צבור אכל לשאר דברים לא ופסי' אס אשכחן צשום דוכתא דקטן (וחומש מנטרף) אפי' לתפלה היינו דוקא העשוי בגליון אכל חומשין
 שלנו לא ופסי' ר"ת חומש אינו מועיל כלל ציד קטן אכל קטן לחוד הוא סניף אכל מרי לא כדקאמר גצי עובדא דר' אליעזר ור"ת פ"ר דהיהא
 צירושלמי דרבי יוסי צר' חלפתא דוקא צשלה מיידי: **אב"י** ורבא הוו יתבי וכו'. ואס תאמר היכי דמי אי הוו קטנים פורחים
 מאי צבותא הוה צוה שהצטו כלפי מעלה אלא צריך לומר דהאי לאו לאמוני עלייהו קא מנסי להו כי היו קטנים טובא אלא לנסותיניהו
 קא עבדי שהיה צהם צינה: **תשעה** שאבדו דגן ואחד ירק מצטרפין. והכי הלכתא שאחד שאכל ירק או שמה כוס יין מנטרף
 ואפילו נצרך שאכלו ויוליג לומר שהרי שמה בכלל אכילה ויש שרוצים לומר דהיינו דוקא לזמן עשרה אכל לשלשה לא מנטרפי דהרי
 לעיל נמי מחמירין טפי צצירוף צשעה מעשרה ומיהו צירושלמי מני שנים שאכלו פת ואחד ירק זמנינן וכן פסק ר"י צתוספתו והשר
 מקויי מפרש דאין הלכה כאותה צירושלמי דהא שרי מסיק עלה התם ממני' כרצן שמעון בן גמליאל כלומר רצנן פליגי דהא
 מנטרפי ואין הלכה כירחד ועוד דא"כ קשה דרבי אדר' יוחנן דהכא א"ר יוחנן דלעולם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן הא
 מנטרף שפיר אפי' לא טעם אלא שמה כעובדא דר"ש בן שטח וצירושלמי קא"ר יוחנן לעולם אין זמנינן עד שיאכל כזית ומשמע אפי'
 מנטרף אלא ש"מ כאן לעשרה וצירושלמי איירי זמנן שלשה ולהשלים לעשרה אפי' איכא שנים ושלושה שמתו מנטרפין ושמה בכלל
 אכילה ולא קפדינן אלא ארוצא דמינכר: **עך** שיאבד בוית דגן. משמע שאס אכל כזית דגן שיכול להוציא אף אחרים שאכלו על השבע
 ומינה והכי כזית אינו חייב אלא מדרבנן והכי אתי דרצנן ופטר דאורייתא דהא אמרינן צפרק מי שמתו (ד' כ:) צבא מארעה למי שאשתמו
 וצניו מצרכים לו ולא מצי לאוקומי [הא] דשרו לקטן שיכול להוציא אציו אלא צבאכל אציו כזית דלמי קטן דרצנן שהגיע לחינוך
 ופטר אציו שאינו חייב אלא מדרבנן הא אס אכל אציו כדי שציעה אינו יכול לפטרו ופרש"י דמחויב דרצנן מחויב קרינן ציה אכל

ולית הלכתא כב"ר הני שמעתתא אלא בי הא קמן היודע. משמע
 דקאי נמי ארצני יוחנן ולא נהירא שהרי אין דרך הגמרא
 שכותב דברי אמוראים והצרייתא שהציא ראה לדברי ר' יוחנן צלל
 שום טעם וי"ל דקאי אקטן פורח כלומר קטן פורח (א) זמנינן עליו היינו
 דוקא היודע למי מצרכין ומרווייהו

צעינן ולפירושיו ז"ל דלא מיימי
 עובדא דאצ"י וצבא לענין אמוני
 עלייהו אלא לפרש מהו קטן היודע
 למי מצרכין דמסתמא לא פורחים הוו
 דאס כן מהו צרומייהו אס יודעים
 למי מצרכין ורצה נמי דעבד היינו
 להראות שיש צהם צינה והס קטנים
 ולא זמנינן עלייהו. ואומר ר"ת
 אף על פי דלית הלכתא ככל הני
 שמעתתא מיהו הלכה כרצ"ל דלמך
 קטן ממש עושין אותו סניף לעשרה
 והכא דצעינן פורח ויודע היינו דוקא
 צשלה ולית הלכתא ככל הני
 שמעתתא לא קאי ארצ"ל ודיקא נמי
 שהרי מפסיק הגמרא צינתיים צבותו
 מעשה [דר'] אליעזר דלעולם יפסיק
 אדם ומתלא כותמיה אלא קאי אהני
 שמעתתא דצתת מניא כותמיה דשיסע
 כגון תשעה וחרון וצבת ושנים ותשעה
 נראין צערה ושנים מתחדים קטן
 פורח אע"ג דתנא צרייתא הכי לאתוי
 פורח ועמידנה צב נחמן צצניו יודע
 למי מצרכין והיינו נמי כרצ"ל דלמך
 לעיל קטן אין זמנינן עליו פ"י מוטל
 צעריסא עד שיעד למי מצרכין אכל
 עושין אותו סניף לעשרה פ"י לצרכת
 המזון והי"א לתפלה צצבא לא פליגי צב
 נחמן דצי צעי יודע צו פורח כדמי'
 ה"מ לזמן שלשה אכל לסניף מודה
 לרצ"ל דסניף לעשרה והי"א לתפלה
 דקטן מנטרף ודיקא נמי דפריך עלה
 ממעשה דר' אליעזר שהיה לתפלה
 לרצ"ל דמיידי צצמ"ו ומיהו מינה
 דצ"ר (פ' א) קאמר עלה דרצ"ל
 הדא הוא דתימא לצרכת המזון אכל
 לתפלה לא ויהי אומר ר"ת דאין
 הלכה כן לפי שחולק על הגמרא שלנו
 דודאי רצ"ל לענין תפלה נמי קאמר
 מדפריך מעובדא דר' אליעזר דמיידי
 צתפלה. ויש מנרפין קטן לתפלה
 רק שיהא חומש צידו ואומר ר"ת

דקאמר קטן מנטרף היינו אפי' צלל חומש
 ועוד דלא חזינן צשום דוכתא דמהני אלא בעודא דעצור השנה כשעלין בעציה צפרקי דרבי אליעזר (פ"ח) דקאמר צשלה מעצבין את
 השנה ר' אליעזר אומר צשעה ואס נממעטו מציאין ספר תורה ועושין עגולה וכו' ואין מוציא שם שיהא הקטן אוחז הס"ת והסם נמי
 לא קאמר אלא ספר תורה העשוי בגליון אכל חומשין שלנו לא ומיהו קאמר צירושלמי א"ר יוסא (א) זמנין אכלית עם ר' חלפתא אצבא ועם ר'
 חנינא צר סרסי חצירי ולא זמנינן עלואי עד שהצאתי שמי שערות ומסס משמע דלהנטרף לזמן לא עבדין עובדא עד שיצא שמי שערות
 הא לתפלה עבדי ומתוך צירושלמי זה פ"ר ר"י דאין עושין קטן סניף לעשרה לא לתפלה ולא לצרכת המזון וגם היה אומר ר"י שגם רבינו תם
 עצמו לא היה נוהג לעשות כן לעשות קטן סניף לעשרה ולא עשה מעשה והלכך אפי' חומש צידו לא מהני כדפרישנו כיון דלא אהני קטן
 לצדו גם חומש צידו לא אהני ומיהו (א) קטן פורח ויודע למי מצרכין משמע שצרכין עליו גם צשלה צבריימא וליכא מאן דפליג וזה לשון
 רבינו שפוסק מסקנא דמלתא אין עושין קטן סניף לעשרה לזמן ולתפלה ולשלה עד שיצא שמי שערות כעובדא דר' יוסי צרבי חלפתא
 צירושלמי והא דאמרין צירושלמי קטן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרס התם קטן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר
 דוקא התם כדאיתא במגילה (פ"ג דף ג.ב) דקטן עולה למנין שצעה דקאמר הכל עולין למנין שצעה אפי' קטן אפי' אשה אי לא היה משום
 צבור צבור אכל לשאר דברים לא ופסי' אס אשכחן צשום דוכתא דקטן (וחומש מנטרף) אפי' לתפלה היינו דוקא העשוי בגליון אכל חומשין
 שלנו לא ופסי' ר"ת חומש אינו מועיל כלל ציד קטן אכל קטן לחוד הוא סניף אכל מרי לא כדקאמר גצי עובדא דר' אליעזר ור"ת פ"ר דהיהא
 צירושלמי דרבי יוסי צר' חלפתא דוקא צשלה מיידי: **אב"י** ורבא הוו יתבי וכו'. ואס תאמר היכי דמי אי הוו קטנים פורחים
 מאי צבותא הוה צוה שהצטו כלפי מעלה אלא צריך לומר דהאי לאו לאמוני עלייהו קא מנסי להו כי היו קטנים טובא אלא לנסותיניהו
 קא עבדי שהיה צהם צינה: **תשעה** שאבדו דגן ואחד ירק מצטרפין. והכי הלכתא שאחד שאכל ירק או שמה כוס יין מנטרף
 ואפילו נצרך שאכלו ויוליג לומר שהרי שמה בכלל אכילה ויש שרוצים לומר דהיינו דוקא לזמן עשרה אכל לשלשה לא מנטרפי דהרי
 לעיל נמי מחמירין טפי צצירוף צשעה מעשרה ומיהו צירושלמי מני שנים שאכלו פת ואחד ירק זמנינן וכן פסק ר"י צתוספתו והשר
 מקויי מפרש דאין הלכה כאותה צירושלמי דהא שרי מסיק עלה התם ממני' כרצן שמעון בן גמליאל כלומר רצנן פליגי דהא
 מנטרפי ואין הלכה כירחד ועוד דא"כ קשה דרבי אדר' יוחנן דהכא א"ר יוחנן דלעולם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן הא
 מנטרף שפיר אפי' לא טעם אלא שמה כעובדא דר"ש בן שטח וצירושלמי קא"ר יוחנן לעולם אין זמנינן עד שיאכל כזית ומשמע אפי'
 מנטרף אלא ש"מ כאן לעשרה וצירושלמי איירי זמנן שלשה ולהשלים לעשרה אפי' איכא שנים ושלושה שמתו מנטרפין ושמה בכלל
 אכילה ולא קפדינן אלא ארוצא דמינכר: **עך** שיאבד בוית דגן. משמע שאס אכל כזית דגן שיכול להוציא אף אחרים שאכלו על השבע
 ומינה והכי כזית אינו חייב אלא מדרבנן והכי אתי דרצנן ופטר דאורייתא דהא אמרינן צפרק מי שמתו (ד' כ:) צבא מארעה למי שאשתמו
 וצניו מצרכים לו ולא מצי לאוקומי [הא] דשרו לקטן שיכול להוציא אציו אלא צבאכל אציו כזית דלמי קטן דרצנן שהגיע לחינוך
 ופטר אציו שאינו חייב אלא מדרבנן הא אס אכל אציו כדי שציעה אינו יכול לפטרו ופרש"י דמחויב דרצנן מחויב קרינן ציה אכל

נ א מיי פ"ה מהלכות
 צרכות נלכת א סמך עינן
 מ טושי"ט אר"י קטן
 ס' פ"ה:
 נא ב ג ד ה מיי שם הל'
 נא סמך טעם טושי"ט אר"י
 ס' קא טעם צ'
 נב ו טושי"ט טעם ספיק ד:

רבינו חננאל

דאמר רב נחמן קטן היודע
 למי מצרכין ומכיל עליו.
 כגון שוכנס לכולל שלש
 עשרה נהנה ולא הדיא שתי
 שערות. שהוא חשוב כקטן
 אפי"ם שהוא גדול. אם יודע
 למי מצרכין והוא בן י"ג
 שנה זמנינן עליו. פחות
 מכאן לא. דבעין תרווייהו
 יודע למי מצרכין ושהוא
 פורח תחלת גידול שערות.
 דוקא לזמן אכל בתפלה
 לא איירי. ושלש שאכלו
 ירק ושבעה דגן דהוו להו
 רובא דימינך מצטרפין
 לנבדך לאליהו ובלבד
 שיבדך נמי שאכל דגן.
 [דוקא] לאצטרופי לבי
 ששרה אבל לבי תלחא אינו
 מצטרף עד שיאכל כזית
 דגן. שמעון בן שטח
 דעבד לגרמיה הוא דעבד.
 פירוש. בירך להוציא עצמו
 ולא לינאי וחציריו שהיו
 צדדין.

רב ניסים גאון

ינאי מלכא כריך ריפתא ולא
 היה ליה איניש
 דברכי ליה אמרה ליה
 דבתוהו השתא דקטלת
 אכולתו רבאן מאן מברך לך.
 איתא מפרשי ומיברא
 במס' קידושין בפ' האומר
 לחברו (דף יז) שנתגלגלה
 (ותעה) [הרעה] ע"י אלעזר
 בן פוצייה וצ"י יהודה בן
 ירמיה ויהונו כל חכמי
 ישראל והיה העולם
 משתומם עד שבא שמעון
 בן שטח וחתיר את התורה
 לירשנה ובמס' סוטה בפ'
 אמרי' עגלה ערופה (ד' טו) אמרי'
 קטל ינאי מלכא לרבנן
 אטמינו אחתי לשמעון בן
 שטח ואיתא נמי בפ' כל
 ישראל שיהו חלק (דף טו)
 ובתלמוד א"ר דהאי פירקא
 אמרי' ש' גזירות עלו בימי
 שמעון בן שטח ק"ג מהו
 מצוא ליהן פתח וק"ג לא
 מצוא ליהן פתח שלח שמעון
 בן שטח לגבי ינאי מלכא
 אמר ליה אית הכא שלש
 מאות גזירות ואינון בעיין
 חשש מאה קורבנין הב לי
 פלגא מן דירך ואנא יהיב
 פלגא מן דידי שילה ליה ת"ג
 אול לישנא בישא ואמר ליה
 דלא יתב ליה מן דייליה
 כלום שפטני ינאי מלכא וכעס
 דחיל שמעון בן שטח וערק
 בתר יומין סלקין בני נשי
 דברבין מן מלכותיה דפרס
 לגבי ינאי מלכא מדאכלין
 אמרינן גזירותין אן דהוה הפכ
 [חד גבר כו' וכו'] ועיקרה
 דמלתא בבראשת דר'
 חוששיא בפרשת וריא יעקב
 כי יושב במצרים דקשיא
 הא דאיתא במג' דידן כי
 אפשר שבתן זה המעשה
 וזה הכתוב שפבל בלבו של
 ינאי המלך ע"ר שמעון בן
 שטח איירע זה המעשה
 הנוכח והוה שנאמר בו
 דוקא בו מנות והרגו כל
 חכמי ישראל וכשראה
 שמעון בן שטח חשש שמא
 יאונה עליו ועיניו של
 יוחנן המעשה שהיה הלך
 ונתחבא עד שקבלה אחרת
 עליו אמנתו של מן המלך
 ואחר כן יצא מהמחבא
 ונכנס אצלו וזה ששילו לו
 מן הגזירות הב פלגא מדירך
 ואנא יהיב פלגא מדירי אמת
 היו דבריו כי כמו שפיעין
 בגזירותם וחקקם יפה עד
 שנתברר לו שאינן קיימין
 והורה להן שפטורין הם
 מלהביא קרבן עליהם
 אלא עאל יתיב בין מלכא

דרמפיש באותו המעשה ק"צ מצאו להם פתח היה לו לומר פלגא מדירי כלומר מתורתו והוראתו וזה צד החירוף שלו וכבר שאלו המלך בשביל הדבר הזה והחזיר לו תשובה בזה דאמרין (שם) מלכתא אמר ליה אפילתי כי אמר ליה לא אפילתי כי את מן ממונך ונאן מן אורייתא דחביב (קמח' ז) כי בצל החמקה בצל הספק: